

PROVINCIA AUTONOMA DI TRENTO
Servizio per lo sviluppo e l'innovazione
del sistema scolastico e formativo

Dobredojdovte

Benvenuti in lingua macedone

© Provincia autonoma di Trento - 2009
Servizio per lo sviluppo e l'innovazione del sistema scolastico e formativo

A cura dell'Ufficio di coordinamento pedagogico generale
Miriam Pintarelli, Anna Tava

Collaborazione Ufficio Stampa
Coordinamento editoriale Silvia Vernaccini

Referenze fotografiche Scuole dell'infanzia provinciali:
Calavino - Palù di Giovo - Roveré della Luna
S. Michele a/Adige-Faedo - Terlago -
Trento-Madonna Bianca - Trento-S. Giuseppe
Trento-Solteri - Verla di Giovo

Progetto grafico ed impaginazione Palma & Associati
Stampa Litotipografi a Alcione

BENVENUTI

/ a [cura dell'Ufficio di
coordinamento pedagogico generale, Miriam
Pintarelli, Anna Tava]. - Trento : Provincia
autonoma di Trento, 2009. - 96 p. : ill. ; 24
cm. - (FIORE)

Nome dei cur. dal verso del front.

ISBN 978-88-7702-239-4

1. Bambini - Educazione - Scuola materna
I Trento (Provincia). Ufficio di coordinamento
pedagogico generale I. Pintarelli, Miriam II.
Tava, Anna
372.218

BENVENUTI

VERSIONE PLURILINGUE (in lingua macedone)

Collaborazioni

Adattamento e selezione testi
Grazia Modugno

Traduzioni

Segreteria Generale della Provincia - I.S. per la realizzazione di grandi eventi
Cooperativa Città Aperta - Rovereto

Stampa Centro Duplicazioni PAT
Gennaio 2012

Dobredojdovte e srdečen pozdrav
I način na prečekovanje,
koj i vo sekoj dnevnijot život,
go istaknuva zadovolstvoto od sredbata,
i od zapoznavanjeto,
kako i želbata da se stapi vo
kontakt
na onoj koj go prima
pozdravot.

Dobredojdovte e zadržano
kako naslov
na ova izdanie
bidejki samiot e poraka
koja ne voveduva vo odnos,
koj gi zasega roditelite
na decata
koi za prv pat ke
začekorat vo gradinka,
zapocnuvajki go patot na
razvoj i
meѓusebna delba.

Sodržina

Pretstavuvanje	6
Počnuvame da zboruvame	9
<i>Mnogu važna faza od stanuvanjeto golemi i čuvstvoto da se bide del od edna nova sredina</i>	13
<i>Kade što denot protekuva različno otkolku doma sostaven od momenti različni i prepoznatlivi</i>	17
<i>Se stanuva del od golema organizacija vo koja se komunicira i spodeluva</i>	21
<i>Vo vreme koe dobiva smisla pridružuvano od uverlivi rutini</i>	25
<i>Kade decata učat igrajkí si seriozno i zabavuvajkí se</i>	29
<i>Vo ramkite na obrazovniot projekt "dodavajkí" go zadovolstvoto da se uči</i>	33
<i>Sproveden od stručni lica grižlivi i čuvstvitelni profesionalci</i>	37
<i>Koi gi poznavaat "najslabite" momenti pri čuvstvuvanjeto "golemi" t.e "mali"</i>	41
<i>Kako i ostanuvanjeto podolgo vo gradinka vo dopolnitelno vreme koe e posebno</i>	45
<i>Seto ova i mnogu drugo vo golemata organizacija na detskite gradinki vo Trentino</i>	49
<i>Beleški za gradinkata na moeto dete</i>	61
Prostor za lični zabeleški	63

Pretstavuvanje

Prvoto Dobredojdovte e ušte od 2002 godina

Beše 2002 godina koga se rodi idejata da se "ponudi" priračnik koj ke se bazira vrz iskustvoto od prvoto vleguvanje vo detskata gradinka, početokot na novata učebna godina koga site se vo dviženje ili pak od tekot na učebnata godina koga deteto se naoga na mesto veće okarakterizirano.

Site tie se različni situaciji na koi treba da se gleda so vnimanie i postepenost.

Sakavme da im ja dolovime atmosferata na semejstvata ušte pred da stanat del od nea, podgotvuvajki im go na toj nacin "terenot"i olesnuvajki ima ja ova nova faza, koja vo nekoj pogled go pretstavuva prvoto izleguvanje od semejstvoto, a vo drug pak preminot od gradinkata vo drugata sredina.

Ottogaš "Dobredojdovte" e pominat niz racete na mnogu roditeli, i e prelistuvan, čitan i komentiran zaedno so mnogu učiteli.

Denes e so obnoven izgled

Denes, Dobredojdovte go dostigna svoeto treto izdanie, ona koe go napravi del od lanecot C.V.E.Ć.E, koj e nastanat vo međuvreme no so istata namera, da se zanimava so argumenti koi se odnesuvaat na razvojot na decata.

Dobredojdovte go dostigna svoeto idealno mesto, prethodno obrabotuvajki važni temi kako što se: ishranata, nezavisnosta (samostojnosta), otkrivanjeto i istražuvanjeto na prostori, vnatre i nadvor od gradinkata, a so sigurnost ke sleduvaat i drugi razrabotuvajki različni temi.

Vo zbirkata C.V.E.Ć.E nema odreden red, sekoj tekst e zaseben, a vo isto vreme i skovan vo eden vid razgovor koj prodolžuva, sostaven od sliki i zborovi ispolneti so moќta na čuvstvata, predlozite i mislite.

**Zadržujki go
pritoa istiot
duh**

Duhot koj pretstavuva duša na Dobredojde e seušte istiot: da isprati poraka za preček. Ne e vo nikakov dopir so faktot za idejata da se iscrpi univerzumot na možnite prašanja, tuku ostanuva nepromeneta želbata, da se vrodi kaj roditelite ušte na prvata sredba, voljata da se postavi prašanje poveќе, za koja ne treba da pomine mnogu vreme.

Znači vo Dobredojdovte se zboruva za gradinkata, za toa kakva e, kako razmisluva, kako se strukturira, no bez da navleguva vo rabotata na nadvorešnite organizacii sozdadeni i prilagodeni za odredeni raboti.

So konkretni primeri od sekojdnevieto ni dava pretstava, i gi sobira najčesto postavuvanite prašanja od strana na roditelite.

**Prikazna koja
gi soedinuva
sekojdnevioto
i učilisniot
sistem**

Prikaznata zapocnuva so obidot da se objasni kakov vid iskustvo e prilagoduvanjeto i koi dimenzii gi vklučuva vo igra.

Poradi toa objasnuva situaciji i stavovi, lično učestvuva vo procesite koi se neizbežni za ovaa faza.

Vnimanioto potoa se prenesuva na eden Tipičen den, so ritualite koi go pravat prijaten.

Organizacija koja znae da se spravi i so neкои nepredvideni situaciji, iskustva i usvojuva merki i predlozi so koi ja kvalificira gradinkata.

No, pokraj seto ova se i vrskite koi se sozdavaat i zadovolstvoto da se bide zaedno.

Kako posledno e celosnata slika, odnosno ramkata vo koja se vklučeni site gradinki.

“Dobredojdovte” ke prodolži so opišuvanje na momenti i refleksii so cel da i dade smisla na otvorenata sporedba meѓu gradinkata i semejstvoto.

Za kraj, priračnikot e instrument, koj pokraj drugite dizajnirani od strana na sekoja gradinka, ima za cel da go sočuva dialogot okolu prašanjata koi im težat i početokot na eden eden razgovor koj ke prodolži vo samiot učilišen ambient.

Pocnuvame da zboruvame ...

Prilagoduvanjeto gi zasega i decata i roditelite

Dali iskustvoto od prilagoduvanjeto vo detskata gradinka e nešto što gi zasega samo decata?

Dali poteškotijata e samo nivna ?

Dali site tie emocii gi ostavaat ramnodušni vozrasnite koi gi pridružuvaat?

Našiot odgovor na ovie prašanja e ne!

Ne e samo deteto ona koe započnuva nov period od svojot život, koj ponekogaš e napnat zaradi stanuvanje "golemi", napnatosta ja čuvstvuvaat i roditelite.

Deteto go otkriva, i vo osnova zagospodaruva so ova mesto koe go istražuva postepeno i go pravi svoe, oddavajki se postepeno na zadovolstvoto, i na interesot za ona što go opkružuva, meѓutoa vo ovie situaciji i roditelot čuvstvuva potreba da nauči, da razbere i da doznae. No, ne se samo roditelite del od igrata, vklučeni se i učitelite.

Vo eden proces na zapoznavanje čija osnova e čekorenjeto zaedno

Znači, odamna e započnata onaa bavana "rabota" za podgotovka koja ne dovede do ovaa faza.

Započnuva ušte so prvite kontakti od periodot koga se zapišuvaat decata, a se zajaknuva so inicijativite sprovedeni od strana na učitelite, so cel da se zapoznae novata grupa za vlez vo gradinkata, vo nekoj pogled se najavuva

ona što doprva treba da sleduva.

Otsekogaš "prilagoduvanjeto" vo svesta na roditelite i učitelite se doživuva kako moment na koj treba da se obrati mnogu vnimanie.

Roditelot ima potreba da i veruva na gradinkata, koja ja smeta za bliska...

Gradinkata pak ima potreba da gi zapoznae roditelite, bidejki tie prvenstveno se svetot koj decata go nosat so sebe .

so zaednički celi

Vrz osnova na ovie ovie zaednički interesi započnuvaat odredeni akcii vo gradinkata: gradinkata e vo postojan kontakt so roditelite, organizirajki sredbi na koi tie imaat možnost za razmena na mislenja, dobivanje na informacii, onie osnovnite, učestvuvaat na zakažanite roditelski sostanoci.

Na dвете strani im e od važnost da im go olesnat na decata vlezot vo gradinkata.

Povtoruvanjeto na ovie nastani sekoja Godina go potpomaga bavnoto i zaedničko razbiranje megu gradinkata i semejstvoto. Pri što izgleda deka nikogaš ne se dosta instrumenti i možnosti koi go potpomogaat toj odnos.

Se razbira, golem faktor se i vremeto i načinite koi se potrebni da se ostvari kontakt i da se zbližat dвете strani.

I želbata da se gradat značajni vrski (odnosi)

Niz ovoj pat poleka se gubat očekuvanite nesigurnosti predizvikani od zaedničkiot strav da ne napravat pogrešni cekori, a se ostava prostor na navikite i sekojdnevnite slučuvanja.

Semejstvoto i gradinkata, koi otprvin ne se poznavaa, sega se vo mnogu bliska vrska. Niz ovoj pat ništo ne se zanemaruva, postoi poteškotija da se "razbudat" vrednostite, izborite, očekuvanjata i da se usoglasat možnite različnosti koi doprva treba da se istražuvaat.

Isto taka treba da se obrati vnanie i na odnosite megu vozrasnite, na istiot način na koj se neguva odnosot so decata.

Vo ovaa igra so trojca igrači se slučuva celoto iskustvo od periodot na prilagoduvanjeto vo gradinkata, onaka kako što e samoto dete i negovoto dejstvovanje,

**vo vreme na
otvorenost kon
sredinata**

vo zaednički čekor i vozrasnite gi doživuvaat nastanite i tkaat vrski.

Periodot koga deteto odi vo gradinka e važna presvrtnica za familijata: se menuva načinot na život, se nametnuvaat prašanja koi se čuvstvuvaat zaednički so drugi licnosti i raste možnost za spodeluvanje na idej i stavovi. Deteto poleka tkae bliski odnosi so decata koi potoa gi srećava i po izleguvanje od gradinka, na primer vo parkot ili igrališteteto, vodejki gi i svoje bliski kon novi poznatstva. So što maliot semeen universum se proširuva i z bogatuva .

ARE

SEGNALI D'AUTUNNO
IL GUSTO
MARGO E UN "O"
E ACIDINO
E PEPE
ACQUA MA

THE
GOLDEN
OF
GOTTON

Važna faza na sozrevanje i stanovanje del od edna nova sredina

Od doma ili od jaslite kon novi predizvici

Početniot period vo koj deteto se naviknuva i ja zapoznava gradinkata se narekuva "prilagoduvanje".

Vklopuvanjeto vo novata situacija so ličnosti i dejstvija različni od tie doma i započnuvanje eden proces koj doveduva do postepeno vključvanje i učestvuvanje vo grupniot život. Ne se raboti za faza svojstvena za prvite denovi, tuku za eden period koj sekoe dete go doživuvaat na svoj način, period koj bara da bide osmislen od strana na vozrasnite na načini i formi koi će odgovaraat na sekoj, no i na grupata.

Doagajki od doma ili od jaslite deteto naiduva na život vo pokompleksna grupa, kade e pogolem brojot na decata so koi treba da komunicira i različni se vozrasnite so koi treba da ostane.

Znači će gi vkluci vo "igra" socijalnite sposobnosti koi veće gi ima steknato, no i ke stekne novi, pravejki golem čekor vo svojot psihološki razvoj.

So koi se soočuva na na svoj način

Ako nekoe dete za kratko vreme se prilagodi na novata sredina, pokažuvajki interes da učestvuva vo aktivnostite, naklonetost kon učitelite i bliskost so nekoe drugarče, normalno e ako na drugo dete mu bide potrebno poveke vreme za seto toa.

Pa spored toa ima deca koi dolgo nabljuduvaat pred da se vklučat vo igrata so drugite deca ili da bidat vo bliski odnosi so drugite ličnosti. Site deca se različni zatoa e različen i načinot na koj tie se odnesuvaat kon novoto; ima deca koi sakaat da bidat blizu do

vozasnite, neкои се држат nastrana, edni се zadlabočuvaat vo neštata, drugi pak sakaat da isprobaat se...

Isto i vo dogovor so familijata se pravat napori da se iznajdat vreme i načini najpogodni za deteto, bidejќi na toj način toa polesno se vklopuva i sozdava vrski zasnovani na doverba.

Gradinkata so vnimanie se griži za potrebite na decata, osobeno na novodojdenite, obezbeduvajќi im prostor i kratki aktivnosti, mislejќi na toa deka sekoe dete ima svoja semejna istorija i veќе steknato iskustvo vo odredena sredina, koi treba da zemat vo predvid .

Gradinkite imaat za zadača da gi prepoznaat znacite na poteškotija, da gi iznajdat pričinite za odbivanjeto, da znaat da gi prifatat voobičeenite izrazi na voznemirenost ili očaj kako i silnite krizni momenti.

Odnosuvanjeto na decata se sledi so vnimanie

Ponekogaš decata gi iznenaduvaat roditelite so odnesuvanja koi tie ne gi očekuvaat, no iskustvoto na učitelite može da im pomogne i na vozasnite i na decata da se smirat bidejќi mnogu pati imaat videno slični situaciji i znaat da go "protolkuvaat" značenjeto na takvoto odnesuvanje i da ponudat način zanegovo rešenje.

Se utvrduva soglasnost meѓu roditelite i učitelite za odredeno odnesuvanje, no pritoa nitu edna strana ne smee da se sprotistavi ili da popušti.

Se slučuva da se javi i nekoja mala kriza tokmu vo momentot koga se čini deka se odi kon podobro.

Ne e za čudenje pričinata deka možebi deteto ja troši ljubopitnosta i entuzijazmot koi gi imaše na početokot, kako i želbata, da bide "golemo", koja go ohrabruvaše, vo eden moment kako da doznava deka brojot na neštata so koi treba da se sooči e golem i

zatoa e podobro da si ostane "mal".
Toa se veќе poznati čuvstva koi naiduvaat na
razbiranje i otvoreni pregratki, so što za kratko
vreme se sé vraka vo normala i gradinkata
povtorno stanuva "mojata gradinka".

**Početakot e
značeen čekor
za celoto
semejstvo**

Trgnuvanjeto vo gradinka e isto taka period,
vo koj roditelite golem del od svoeto
vospituvanje i razvojot na detoto im go
doveruvaat na drugi ličnosti, so koi deteto ke
minuva pogolem del od denot.
Započnuva edna čuvstvitelna faza vo koja
učitelot so pomoš na roditelite podobro go
zapoznava deteto, mu pomaga pri razdelbata
so svoite bliski, nosejki ja vo sebe slikata od
svoite bliski i potvrdata deka ke se vratat, po
nekoe vreme.

"Mojata gradinka e ubava i od vnatre i od nadvor."

Ludovica

...kade što denot minuva poinaku od doma sostaven od različni i prepoznatliivi momenti

Deteto postepeno ja zapoznava gradinkata

Vo prvite denovi od trgnuvanjeto vo gradinka korisno e prestopot na deteto da bide postepen, na toj način toa ke uspee da gi zapoznae, a potoa i da se navikne na različnite momenti koi ke go pridružuvaat. Isto i predložente igri se ednostavni i i služat voglavno za zbližuvanje i zapoznavanje na decata i vozrasnite. Vnimanieto na ucitelot vo ovoj period e poveќе nasočeno kon toa "da se bide" so deteto otkolku "da se pravi" kade edukativnite celi se sozdavanje na zaednička blagosostojba, formiranje na grupi, kako i sposobnosta da se počituvaaat osnovnite pravila koi go reguliraat obrazovniot sistem .

Štotuku pristignati se smestuvame

Po pristignuvanjeto vo gradinka decata gi menuvaat čevlite, oblekuvajќi komotni obuvki, koi gi nosat preku celiot den, no i gi soblekuvaat poveke pati vo denot, na primer koga vleguvaat vo posteleni prostorii ili koga izleguvaat nadvor vo dvorot. Nekoi gradinki preporečuvaat toplinki drugi pak čorapi koi ne se lizgaat, no vo najgolem broj slučai izborot ostanuva na roditelite, potsetuvajќi gi sepa deka najvažna e udobnosta na čevlite. Isto taka faktor koj treba da se zeme vo predvid e i možnosta deteto da može samo da si gi oblekuva obuvkite, zatoa poželno e da bidat lesni za oblekuvanje i soblekuvanje.

So obleka prikladna za igranje

Nekoi gradinki prektikuvaat prestilka, drugi ja upotrebuvaat prestilkata samo pri rabota na odredeni aktivnosti, kako što e boenjeto, a za ostanatoto baraat decata da bidat vo obleka prikladna "za igranje", koja nema da im go poprečuva dviženjeto i za koja ne treba da stravuvaat ako ja izvalkaat, bidejki golema e verovatnosta da mu izbega četkata za boenje na drugarčeto do nego ili pak da se zalepi plastelin na kolenicite. Ona sto e važno, za deteto, kako i za vozrasniot, e nosenje obleka prikladna za rabota, vo koja se čuvstvuva udobno, i da bide samostoen, zatoa e poželno prestilkata da ima lesno zakopčuvanje i, da nema kopčinja i patenti i da bidat od materijal koj nema da gi poti, isto taka treba da izbegnuvaat komplicirani ukrasi, remeni i drugi dodatoci koi i pokraj toa što se ubavi, ne se praktični.

I potoa započinuva denot, so igra i aktivnosti

So vlezot vo gradinka decata vleguvaat vo prostor za igranje koj nudi mnogu možnosti za igranje i srećavanje. Znači deteto spored negovite interesi samo može da odluči so što i so koi deca ke si igra, može da uživa vo najskrišnite mesta(sepak kontrolirani od vozrasnite), da si crta, da si igra na masičkata ili da započne nekoja golema konstrukcija so drugite deca. Prostorot, definiran i organiziran mu pomaga na deteto da ostane vo igrata, da se organizira, da se koncentrira ili da se priklučiči vo igrata na svoje drugarcinje.

Da istražuva, eksperimentira, otkriva i osoznava vo eden osmislen prostor

Mnogute materijaki koi se naogaat vo prostorot za igranje povikuvaat na istražuvanje različni možnosti za kreativnost, logika i izrazuvanje. Ambientot vo gradinkata mu dava na deteto sigurnost i bezbednost vo koja sekoj ja uči svojata podgrupa i grupa za obraćanje pri

doađanje i zaminovanje. Vključuvajki se postepeno vo menuvanjeto na prostorot i pravilata, kako na pr. pravenje pateki za avtomobilite, gradenje živealista za životnite od guma i plastika, postavuvanje znaci za podobra igra...

**Kade što
ostanuva vo
sekavanje ona
što se
pravi**

Učestvuvajki pri definiranjeto na prostorot za igra, mu pomaga na deteto da se čuvstvuvu vključeno vo definiranjeto na edna sredina koja vo koja od den na den e se poprisutno. Za decata e važno da ostane traga od ona što e napraveno i ona što e smeneto. Poster, knigi, zbirki, cd-eva koi formiraat dokumentacija, koja ni dava način da se prisetime na pominatit pat, da gi doživeeme od druga gledna točka, prepoznavajki go pominatit pat i zdobienite sposobnosti.

*Jas sekoj den odam vo gradinka so avtobusčeto i
pravam dve ubavi patuvanja*

Antonio

...se stanuva del od edna golema organizacija vo koja se komunicira i spodeluva

čuvstvoto na pripadnost se gradi od den na den

Naskoro deteto se naviknuva na normalniot tek na denovite, sostaven od dejstvija koi veќе gi znae: užinata nautro, razgovorot, odenjeto vo toalet, ručeka i pripremanje za doma... Po pristignuvanje na site, učitelkato i decata se sobiraat i razgovaraat, prebrojuvajќi se ili pregleduvajќi koj e otsuten, se raspletuva klopecot vo rešavanje na edna zaednička diskusija koja sozdava čuvstvo na pripadnost. Sekoja gradinka ima različni naviki, no vo sekoja momentot na prozivanje sozdava idea da se bide zaedno i del od edna grupa.

“Dali sme site?” ne e samo potreba da se priznae no i da se čuvstvova del od edna zaednica. Vsušnost, onoj koj e otsuten stanuva prisuten so interesot za negovoto otsustvo.

Započnuva da gi zapoznava istoriite i potrebite na sekoe dete

Zapoznavanje na istorijata na deteto, problemite sto možebi gi imalo, negovite osobeni potrebi, pomaga da odnosot so nego ili nea da se prodlaboči barajќi načini da mu se pomogne.

Ako deteto ima potreba od posebno vnanie, najdobro e da se zboruva vednaš so učitelite, izvestuvajќi gi za potrebata, iznaogajќi zaedno što moze da napravi gradinkata za negovata blagosostojba. Ima i takvi momenti i denovi vo koi nekoj čuvstvova potreba od posebno vnanie, toa se minlivi situaciji koi sepaak baraat nesto poveќе. Razgovorot meѓu roditelite i učitelite im dava izgled na neštata, najčesto gi izmenuva, no obicno gi rešava.

Deteto kako prvo nešto go "čuvstvuvu" dogovorot što se vospostavuva meѓu vozrasnite koi se grižat za nego, meѓusebnata stima formira zaštiten krug okolu nego.

**Postojat
pravila koi ja
garantiraat
bezbednosta
na site**

Gradinkata na roditelite im dava moduli za da gi vpišat ličnostite koi gi predlagaat za zemanje na deteto od gradinka vo slučaj ako roditelite ne se vo možnost.

Toa e način da se obezbedi pogolema kontrola, bidejќi zemanjeto na decata sekogaš treba da bide izvršeno od strana na ovlasteni ličnosti sposobni da se grižat za bezbednosta na deteto.

**za hitni
izvestuvanja**

Za otsustvoto se zamoluva da se izvestat učitelkite telefonski ili pismeno.

Deteto e del od grupa koja go očekuva i zatoa na drugarčinjata i vozrasnite bi im bilo zadovolstvo da znaat sto pravi i kako e, ako pak deteto ne se čuvstvuvu dobro vo gradinkata, dolžnost na učitelkite e da gi izvestat roditelite, zatoa potrebno e da se ostavat telefonskite broevi.

**za
incidentite**

Ponekogaš se slučuvaaat i mali nezgodi, kako paganje vo tekot na igrata i pritoa z dobivajќi se so rana ili pak paganje na kolena vo dvorot, što e prirodna posledica na živosta na taa voзраст. Dovolno e samo ladna voda, flaster i baknež, no ako pak e seriozno i postoi i najmalo somnevanje deka e potrebna poprecizna kontrola, učitelite vednaš gi izvestuvaat roditelite. Za nezgodite predvideno e osiguruvanje, za koe učitelite im davaat poseben modul na roditelite.

**Za
nepredvidenite
momenti na
roditelot**

Moze da se sluči roditelot da ima potreba da go zeme deteto porano od predvidenoto vreme, vo toj slučaj poželno e da ja izvesti gradinkata za toa, taka učitelkata moze da

izbegne vključevanje na deteto vo nekoja podolga aktivnost, so što i toa ke znae deka ke ima različen den i poleka ke se priprema za odenje.

Da se razbere

Komunikacijata meѓu roditelice i učitelice e od suštinsko značenje, zatoa se organiziraat sredbi na koi se pretstavuvaat obrazovnite proekti i nastavni aktivnosti.

Postojat individuali sredbi na koi se zboruva za edno dete, za negovite iskustva vo gradinkata, omilenite drugarčinja i igri , napravnite čekori vo negoviot razvoj. Postojat i važni momenti za spodeluvanje na obrazovni izbori, za osoznavanje na smislata na pravilata i aktivnostite sprovedeni od strana na gradinkata.

"Jas so mojata grupa mnogu se zabavuvam"

Silvia

...vo edno vreme koe dobiva smisla pridruzuvano od smiruvački rutini

Pristignuvanjeto i zaminuvanjeto se dva momenti mnogu važni

Koga majkrite ili tatkovcrite, babite ili dedovcrite ili pak ovlastenite ličnosti, go donesuvaat deteto vo gradinka i go zemaat na krajot od denot, vršat edna obicna akcija no polna so emocii, bidejki deteto vo tie momenti "stanuva"nekoj drug i vleguva vo eden različen svet, i obratno, potoa se vraća stanuvajki povtorno deteto vo semejstvoto.

vo koi se investiraat mnogu emocii

Toa se čuvstva koi se odnesuvaat na stabilnosta na odnosite, i zatoa se preminite, dodeka ne im stane poznato, im treba poddržka, i zborovi koi ke im go zagarantiraat vraćanjeto na nivnite bliski i ja definiraat merkata vreme: "posle ručekat ", "posle spienjeto"... se sozdava eden vid ritual vo koj zborovite prerasnuvaat vo dela na posvetenost; učitelkata gi prečekuva so poseben pozdrav koj sozdava bliskost; no dava i čuvstvo na napnatost i povrzvanje na ona što sleduva, vo meğuvreme deteto ja potvrduva doverbata koja roditelot ja ima sprema učitelite i ja pravi svoja.

izborot na toa što ke se pravi zaedno so sekoe dete, dava prijaten početok na denot

Učitelot, koj e glaven nabljuduvač, može da im bide od pomoš na roditelite pri pridružuvanjeto na deteto kon nešto što bi moželo da go interesira, no pred se smirenosta na roditelite koja pridonesuva da se zajakne čuvstvoto na sigurnost kaj deteto koe postepeno se oddava kon osvojuvanje na prostorot, na drugarčinjata i na igračkite. Po nekoe vreme decata se čekaat edni so drugi i nivnite sredbi stanuvaat mnogu važna rabota.

**Što potoa se
razviva vo
priznaeni
situaciji**

Rutinite se neophodnost vo organizacijata na gradinkata, i ne samo toa tuku toa se fazi koi go definiraat denot i im pomagaat na decata da se naviknat na niv.

Toa se momenti na premin, od eden moment na drug, koj e sostaven od poznati dela koi se prepoznavaat. Se sobiraat na klupičkite bidejki e vreme da se odi vo toalet, ili da se izmijata racete, da se podgotvi za ruček ili da se odi vo dvorot; se pregrupira za kraj na utroto ili za nekoja aktivnost rabotena vo grupi... denot stanuva tolku "predvidliv" sto deteto veќе znae što e prvo i što sleduva potoa, kako određen moment od denot počnuva i kako završuva, taka se razviva čuvstvoto za vreme i "ramkata" vo koja se prisustvuva i dejstvuvaa se poveke.

**Pravenjeto sami
i zaedno go
pravi životot vo
gradinkata**

Vo gradinkata im se pomaga na decata postepeno da stanuvaaat nezavisni, da rastat so samodoverba i zadovolstvoto da napravat nešto. Vršat mali raboti kako mienje četki ili oprema. Sekako nekoj ima potreba go pridružuva i da mu pomaga učitelkata ili nekoj od pomošniot personal, (koi se prisutni sekojdnevno), no celta e da se proba, pa i so pomoš na nekoe drugarče.

**Napravena od
mnogu
zaednički
momenti**

Postojat zaednički momenti, na primer koga se podgotvuvaa za spienje ili za ruček, vo mali grupi, se vršat akcii koi gi razvivaat navikite steknati i vo samoto semejstvoto: sreduvanje, mienje race, zabi, odenje vo toalet. Ednostavni dejstvija koi stanuvaaat del od sposobnosta da se grižat za sebe i počitta sprema drugite. Dodeka se čeka na red se igra nekoja obična igrička i se uči da se bide strpliv.

**Normalno e
deka ke ima i
momenti na
nesigurnost**

"Napustanjeto" i "vrakanjeto" na semejstvoto se momenti koi vo nekoi denovi, znaat da bidat so poteškotii bidejki se javuva čuvstvo

na nesigurnost iako periodot na prilagoduvanje e veќе pominat. Postojat i denovi "naopaku", koi se slučuvaat i na vozrsnite, onie koga se ni odi naopaku... ili pak denovi na "inaet", što e način da se privleče vnanie ili pak se demonstrira nekoja napnatost.

Za seto ova, ponekogas se dovolni mali intervencii na roditelite, kako: zadržuvanieto malku podolgo so deteto, vleguvanje vo učilnicata so nego za da mu gi pokaže negovite izrabortki, da go pretstavi na drugarcinjata, ili pak da mu se dade nekoj negov predmet da go ima so sebe...

*"Ako napravam edna kula visoka visoka,
sigurno nema da sakam vednaš da ja rasipam!"*

Corrado

...kade što decata učat igrajki si seriozno i zabavuvajki se

Vo gradinkata se igra na mnogu načini

Igrata e najsoodvetniot način da se doživee deteto. Preku raznite igri se zdobiva so iskustvo, se zbližuva, se testira, se zapoznava samoto sebe, predmetite i lugjeto okolu nego, so drugi zborovi raste so svesnost i sposobnost . Vo gradinkata vovglavno se uči niz igra: različnite igrački, tvorečki ili so pravila, vo mali ili golemi grupi, novi, stari pa duri i izmisleni so učestvo na samite deca.

So igrata se osoznava realnosta

Ponekogas se slučuva da i roditelite naidat na nešto, sto gi potsetuva na nivnoto vreme, koga tie bile mali, nešto koe sega e isto tolku sakano od strana na nivnite deca; drug pat pak gledaat igrački novi i posebni, verovatno nastanati od edna ideja, ili edna prikazna, ili pak iskustva koi imaat vrska so naukata i tehnologijata. Različnite tipovi na igra mu ovozmožuvaat da doživuva razni iskustva, od onie logičkrite do onie so sostavuvanje, od onie koi služat za eksperimentiranje so različni materiali i ovozmožuvaat da otkrijat kognitivni aspekti, senzorni, kreativni i sposobnosta na sopstvenoto telo vo akcija.

Se izrazuva samoto sebe

Postoi igra na "glumenje" koja se sostoi vo prikažuvaje na realnosta ili fantazijata na decata preku likovi ili bliski ličnosti; na pr. vo agolot od kukičkata gi imitiraat mama i tato, vo prodavnicata se prodavači, vo kolata napravena od tuli glumat vozači. Vo igrata teatar na maskite i kuklite decata im davaat iminja na likovi koi gi poznavaat, kako "ubavata gospođa" ili policaec; ili pak na izmisleni naglasuvajki gi pritoa svoite želbi i misli, imitirajki gi dejstviata od životot na

vozasnite, decata vo igrata gi vključuaat i prvite razgraničuaanja na ličnostite po rod, na maški i ženski, mešanjeto na realnoto i izmislenoto, tipični za ovie igri, doveduaat do drugarstva i sojuzi kako so decata vrsnici taka i so po"golemite" od niv smetajki gi za "posposobni".

Se rassuduva i se eksperimentira

Vo labaratoriskite igri decata manipuliraat i gi otkrivaat karakteristikite na predmetite, kako cvrstina, ramnoteža, plovenje... gi povrzuaat i kombiniraat, pravat izbori pri iznaoganjeto rešenija, za da im dadat forma na malite individuali proekti ili onie grupnite. Materijalite koi im se na raspolaganje se različni, neobični ili za popravka, so što ovozmužuaat da bidat istražuvani na različni načini, otvorajki go patot na kreativnosta i stimuliraat interesni procesi za transformacija na neštata.

Kade prviot protagonist e teloto

Se veli deka najprvo se uči "preku teloto" mislejki na toa deka spoznavanjeto e prvo telesno iskustvo koe potoa preminuva vo sposobnost za apstraktno rassuduaanje. Vo aktivnostite so dopir i vo igrate so dviženje, decata gi isprobuuaat nivnite fizički sposobnosti, pri što zabavuvanjeto e pretvoreno vo edno mnogu seriozno istražuaanje. Racete se obučuuaat za se poprecizni aktivnosti, a teloto go osvojuva prostorot niz trki, skokovi, nadminuaanje na precki, deteto gi osoznava svoje sposobnosti no i ograničuaanja i go usoglasuva sopstvenoto dviženje so ona na drugite.

Igrite Imaat svoja organizacija

Preku različnite katčinja podgotveni vo učilnicata i vo različni intervali od denot , decata imaat možnost da doživeat nezaboravni iskustva, od onie po sloboden izbor do tie što se predloženi od vozasnite. Sekoe katče za igra ima svoi pravila koi treba sekoj da gi počitua, kako na primer učestvoto na igraci da bide onolku kolku e

propišano ili vrakanje na igračkite na nivnoto mesto po završuvanje so igranje. Ponekogaš igrata sledi odredena tema koja nudi stmulacii za izrabortkana nekoj proekt. Decata se delat vo odnapred odredeni grupi, spored vozrasta ili pak specijalno odbereni so cel da se završi odreden proekt, so obrazovni celi predvideni od strana na učitelite koi sluzat za iznaoѓanje na predlozi, imajќi gi pritoa vo predvid potrebite na decata, za eden harmoničen razvoj, isto i pokažaniot interes.

I učestvuvaat pri organizacijata na ona što sleduva

Meѓu aktivnostite so obrazoven kontinuitet vo gradinkite i predučilistata najčesti se onie koga se mešaat pomalite deca so pogolemite. Ima i sredbi koi izbiraat edna tema kako "ramka", pri što glavna cel im e da im go olesnat patot kon zapoznavanje na novi ambientu. Na toj nacin decata uspevaat i da si go prenosočat sopstveni razvoj.

"Vo jamata od pesok jas mnogu rabotam."

Ivana

...Vo ramkata na obrazovnata programa kombinirana od znaenje i zadovolstvo

Obrazovniot projekt na gradinkata e edna "gradba"

Zad sekoja organizacija sekogaš stoi posvetenosta i razmislujanjata za načinite kako da se organiziraat različnite momenti od denot, da se bide so decata, da se zapoznaat, i da im se prenesat iskustva. Taka na projektot bi moželo da se gleda kako na edna "gradba" sostavena od mnogu tuli, koi gi pretstavuvaat aktivnostite, postignatata rabota, planiranjeto na prostorot, potrebnoto vreme, i inicijativite... no i programiranite sredbi so semejstvata i drugite obrazovni institucii, Vo kratko projektot e seto ona što e i što go pravi gradinkata.

Projektot se razviva vo tekot na celata godina

Gradbata treba da bide stabilna, da može se izmenuva, no da ne bide zatvorena; "Prozorcite" se važni, bidejki ovozmožuvaat da se osvojuva so pogled, da se zabeležat mnogu raboti, i da se iskoristat možnostite koi se pojavuvaat a pritoa i da se promeni tekot na rabotite. Projektot započnuva od osnovni točki kako: analiza na prostorot, nabljuduvanje na decata, iskoristuvanje na sovpağanjata od prethodnata godina, novi predlozi, a potoa se "razviva" zemajki gi vo predvid interesite na decata. Na početokot od godinata (pri trgnuvanjeto vo gradinka), projektot služi za "nasočuvanje" i odbeležuvanje na prvite "linii", za koi samiot razvoen pat pokažuva dali se onie vistinskite. Intervencii na "dopravuvanje" se onie koi ovozmožuvaat izmeni, dodavanja i potvrda deka može da se prodolži.

I vklučuva poveќе

Organizacijata na gradinkata, vsušnost, ne e prostor samo za edinichni figuri, tuku mesto

ličnosti od gradinkata i nadvor od nea

podelena na mnogu vlezovi, podatoci za sekoj i za negovata uloga i funkcija. Gi vključuva učitelite i pomošniot personal (koj pomaga vo određeni momenti od denot, kako vleguvanjetu i izleguvanjetu od gradinka, održuvanjetu na higienata i se griži za ishranata). Isto taka i održuvanjetu na prostoriite i sekojdnevnite akcii igraat vazna uloga pri pretstavuvanjetu na gradinkata i nejzinata kvalifikacija, i se del od celokupniot obrazoven proekt. Vo tekot na denot se organiziraat najrazlični aktivnosti, pa zatoa može da se javi potreba od dopolnitelen personal, koj vo zavisnost od aktivnosta može da e edna ili dve učitelki ili pak nekoja druga ličnost koja ke im pomogne.

I roditelite učestvuvaat vo planiranjetu

Vo mnogu gradinki golemi rezultati dava i sorabotkata na lica od nadvor, roditelite sorabotuvaat na mnogu aktiven način, so što davaat poveke vozbuda na iskustvoto. Se formiraat teatarski grupi vo koi ne e važno da si akter tuku zadovolstvoto da se učestvuva vo igrata i vo obidot da se napravat decata srećni, se pravat grupi za izrabortka vo koja veštinite za šienje i stolarija gi otelotvoruvaat maskite i kostimite, scenarijata i drugite nešta korisni za igranje. Neprocnilivi se intervenciite koi im dolovuvaat na decata vršenje na nekoj raboti, kako na pr. mesenje leb ili sadenje na nekoe rastenie. Grupi od muzičari i slikari uspevaat da iznesat na scena komedii vo koi ne bi moželo da se kaze koj se zabavuva poveke tie ili decata gledači, koi gledajki gi“ na delo” svoite mama i tato vo svojata gradinka čuvstvuvaat neverojatno zadovolstvo.

Gradinkata e mreža od vnatresni i nadvoresni

Vo gradinkata se tkaat mnogubrojni odnosi među decata i vozrasnite, pri što se raspoznavaat veštinite, koi decata gi poseduvaat ušte vo prvite godini.

odnosi

Zatoa zadača na edukatorot ne e samo da ponudu standardni znaenja, tuku i da im ponudi situaciji koi ja stimuliraat ljubopitnosta i duhot za istražuvanje, so što ovozmožuvaaat razvoj na sposobnostite kaj sekoe od niv. Odnosite so nadvorešnosta se griža najprvo na roditelite; (regularnosta na odnosite, razmenata i odnesuvanjeto vo odredeni situaciji), no gi vključuvaaat i učitelite, potoa socijalnite rabotnici, specialisti koi mu pomagaaat na deteto pri soočuvanjeto so neкои problemi vo evolutivniot razvoj, isto i agenciite i opštinskite ustanovi kako na primer muzei, biblioteki i sl.

Od ovaa mreža od najrazlični kontakti se raġaaat najrazlični proekti, sozdadeni od poveke "race", koi se kombinacija na stimulansi, i so toa ja potvrđuvaaat idejata deka gradinkata e otvorena za opšttestvenata zaednica.

"Jas crtam izmisljeni crteži zatoa sto imam fanrazija."

Rinaldo

...sproveden od stručni lica, grižlivi i čuvstvitelni profesionalci

Personalot vo gradinkata: vo služba na empatijata

Empatijata e sposobnost da se čuvstvuvaat čuvstvata na drugiot (da se sočuvstvuva) i da se daje poddržka.

Učitelite sozdavaat vrski so decata bazirani vrz razbiranje i bliskost što nabrgu doveduva do klasičnite fazi "taka reče učitelkata", preku što ja dokažuva doverbata i ljubovta koja ja ima deteto vo sebe.

Obrazovnite nasoki zboruvaat za profesionalnosta na učitelite preku "priemot i poddržkata na decata i nivnite semejstva, kako i sposobnosta da znaat da odgovorat na nivnite potrebi za spoznavanje".

I sposobnosti koi se često se obnovuvaat

Sposobnostite na učitelite i nivnata čuvstvitelnost se od suštinsko značenje za kvalitetot na gradinkata.

Postojanata obuka ovozmožuva da se razvie profesionalnost koja se proširuva vo istražuvanja, nadopolnuvanje i tematska analiza. Toa e alatka za prodlabočuvanje na znaenjata, vo tek so promenite vo sistemot na socijalni odnosi i istražuvanjata na obrazoven plan. Toa e možnost da se da se sogleda sopstvenata trud, i da se isprobaat i istražat novi didaktički tehniki i strategii, kako i da se potvrdat rezultatite od sprovedenite proekti. Toa e "strategija za obnovuvanje" i razvoj na profesionalnosta koja treba da bide vo postojan čekor so vremeto.

so edna široka programa za obuka

Obukata na personalot se vrši na nivo na provincia preku kompetentni ustanovi. Vo obukata se vključeni site učiteli koi se vo raboten odnos, toa e odredena aktivnost za

programiranje i testiranje, koi im ovozmožuvaat da odgovorat na različni potrebi, bilo vnatre vo gradinkata, ili od reonot na upravuvanje, spodeluvajki pritoa zaednički horizont.

I mnogu inicijativi

Mnogubrojni se inicijativite za obuka: kursevi, rabotilnici, seminari i dr.

Sekoja si ima svoja cel i svoi metodi, no zaedno go sočinuvaat mozaikot, koj pretstavuva promocija na kultura koja se Širi vo sredinata i razgovara so svoite sogovornici, megu koi na prvo mesto e semejstvoto.

Celiot personal ima osobena profesionalnost

Duri i licnostite koi se zadolženi za kujnata i higienata vo gradinkata, se ažuriraat za održuvanje na higienata, načinot na spremanje i skladiranje na hranata i drugite faktori važni za održuvanje i funkcioniranje na gradinkata.

Gradinkata e edno golemo semejstvo vo koe profesionalnite sposobnosti se povrzuvaat so interesot za vospostavuvanje vrska so decata. So što se oživuvaat frazite na vnanie i preček kako na pr. "Marko sabajle te vidov koga doagaše so velosipedot."

Znae da vo spostavi odnosi na emocionalna bliskost i součesništvo

Detskiot svet se proširuva i se povvažno stanuva toa što ke go kaže gotvačot, komentarite na vozačot na avtobusot, pofalbite od strana na "tetkite" od pomošniot personal. Toa se ličnosti koi gi utešuvaat i im pomagaat, gi potsetuvaat da ja zemat pokanata za roditelite, gi znaat vkusovite i karatkerite pa i po nekoja tajna.

Prisutni se na rodendeni, zabavi, ekskurzii a često imaat i direkten kontakt so dedo mraz...

Roditelot otvora neprekinat dialog so

Roditelite se povikuvaaat na sredbi od najrazlični tip: opšti, vo sekcija, vo pomali grupi za da im se objasni što se raboti i zošto, na koj nacin so koi instrumenti...

gradinkata

izborot na didaktickite sodržini se pravi so cel da im "približi" poširoki obrazovni temi, povrzani so evolucijata i razvojot na decata. Na ediničnite sredbi se ostava prostor za direkten razgovor megu učitelite i roditelite, vo koi, vo eden odreden kontekst, vnimanieto e svrteno kon edno dete, na negoviot razvoj, no i teškotiite na koi naiduvaat roditelite i prašanjata koi se javile vo tekot na obrazovniot proces.

"Mojata učitelka e mila, samo pomalku go gubi trpenieto."

Giovanna

...koi gi prepoznavaat "najslabite" momenti koga se čuvstvuvaat golemi odnosno mali

**Za da bide
udobno kao
doma, se
grižat so
posebno
vnimanie vo
nekoi
situaciji**

Ima momenti koi se poznati kako "semejni", onie koga treba da se jade ili koga treba da se spie, zatoa na niv im se posvetuva posebno vnimanie.

Od edna strana rasporedot i izborot na hranata napraven od strana na ministerstvoto za zdravje, so što se zapazuvaat kriteriumite za pravilna ishrana podgotven od nutricionist. Pri sto emocionalnata strana se dodava na onaa materijalnata, prostoriite za jadenje se održuvaat i imaat prijaten ambient, pri obrokot ne se prisutni samo učitelite i pomošniot personal ponekogaš e i samiot gotvač. So što vo tekot na vremeto se gradat odnosi "lice vo lice", i pokraj pravilata treba da se odgovori na potrebite na sekoe dete.

**kako što e
rucekot**

Načinot na koj se nudi hranata ponekogaš pridonesuva da se nadminat nekoi "barieri", a se dava i možnost da se proba hrana što pred toa bila odbivana.

Blagodarenie na mogućnosta da se isprobaat novi formi na samostojnost kako na pr. se poslužuvaat me ģ usebe ili igraat na ulogi vo koi se "kelneri", ili im pomagaaat na pomalite, so toa decata dobivaat motivacija koja gi poddržuva da probaat hrana koja možebi doma ja smetale za nevkusna.

**roditelite se
informirani
za menito**

Menito se objavuva na oglasnata tabla vo gradinkata, i na toj način roditelot može da se rakovodi vo spremanjeto na večerata. Se objavuva sedmično, a ponekogas i mesečno, zavisi od periodot na godinata, a so toa i izborot na sezonskoto ovošje i zelenčuk.

Gradinkata se izvestuva za alergije na određen vid hrana

Za načinot na ishrana sekoja gradinka si ima svoj sistem na informiranje. Na individualnite sredbi podetalno se informiraat roditelite za toa kako se odnesuva nivnoto dete za vreme na obrokot i kakov e negoviot odnos sprema ponudenata hrana.

Ako deteto e alergično na nešto, treba da se dostavi lekarsko uverenje taka da negovata ishrana može da se promeni. Ako pak odbivanjeto na hranata e samo privremen otpor kon određen vid hrana, toj so tekot na vremeto može da nadmine.

Da se bide vo grupa promovira mnogu pozitivni rezultati vo odnesuvanjeto kon hranata, od golemo značenje e i personalot koj ima različni strategii, ne prisilni, i go naveduva deteto da proba novi vkusovi. Vo poteškite slučai se iznaoĝaat rešenja me ĝ u roditelite i učitelite koi gi sledat i vo gradinkata i doma.

Del od razvojotna decata e i postepenoto zapoznavanje na neštata, pri toa e možno da deteto probuvajki eden list salata sledniot pat da pobara cela činija.

Vremto za spienje e isto taka eden delikaten moment

Koga e izmoreno deteto kako da se čuvstvuva pomalo, i ima potreba da se čuvstvuva smireno, i stopleno so nekoja pregratka ili gušnato so nekoja igracka od doma.

Vo gradinkite koi imaat prostorii za spienje, decata koi spijat se podgotvuvaat go grupi, pridružuvani od učitelkata odat do toalet i potoa so pomoš na učitelkata ili pomošniot personal zaspivaat.

Sekoe dete ovoj moment go živee na svoj način, mnogu imaat so sebe nekoj predmet, koj go guškaat ili go stavaat blizu do liceto. Predmetot (igrackata) pretstavuva emotivna vrska so doma i go namaluva stravot od razdeluvanjeto.

Dodeka spijat se pod postojan nadzor od strana na lice pomošniot personal.

**vo koi se
vodi smetka
za posebnite
potrebi na
sekogo**

Poleka, poleka se raspoznavaat i najmalite nijansi vo promenata na odnesuvanjetu na decata, pri koi veќе i roditelite znaat kako da se odnesuvaat, (dali da im se približat ili da gi ostavat da prodolžat so igranjetu, kako i malite gestovi koi im se simpatici i na dвете strani, vo eden ambient smiruvački za site. I momentot na budenje e "sladok" zatoa na deteto mu se dava vreme da se rassoni i mirno da se vrati na igrata.

Gradinkite koi što nemaat prostorii za spienje, poseduvaat krevetčinja ili dušeci vo edna "zaštiteni zona" ili pak se predlagaat aktivnosti koi go namaluvaat zamorot. Slušaat muzika i se opuštaat so što im se vraќa malku energijata.

*"Koga se budam odam kaj moite drugarcinja
koi veќе bea poveќе razbudeni."*

Paul

...ostanuvanjeto vo gradinka vo dopolnitelno vreme, koe e mnogu posebno

Prestojot vo gradinkata trae sedum casa

Gradinkata raboti sedum časa dnevno, rabotno vreme se utvrduva sekoja godina od strana na Upravniot odbor na gradinkata, rakovodejki se od potrebite na semejstvata. Eve neкои primeri na rabotno vreme; od 8 – 15 časot, od 8 i 30 -15 i 30 ili pak od 9 do 17 časot.

No može da dostigne i 10 časa rabotno vreme

Dopolnitelno vreme e vovedeno kako rezultat na socijalnite i rabotnite potrebi na roditelite, so što e prošireno rabotno vreme na 10 časa dnevno. Toa e dopolnitelno vreme pred i polse normalno rabotno vreme.

Vo zavisnost od potrebite na semejstvata

Sekoja godina sovetot na opštinata go odreduva iznosot koj treba da go plaќaat semejstvata, i minimalniot broj na deca za da se vovede dopolnitelno vreme.

Vo zavisnost od pobaranite dopolnitelni časovi kako i brojot na zapišani deca, sekoja gradinka si go odreduva brojot na rabotnite časovi vo denot. Izborot na personal za dopolnitelno vreme se pravi spored "Godisnata programa na detskite gradinki" izdadena od samostojnata provincia Trento, vrz osnova na rabotno vreme i brojot na deca zapišani so različno vremenetraenje.

Momenti od edno posebno vreme

Dopolnitelnite časovi se porazlični od onie normalnite, no so ista edukativna vrednost. Za mnogu deca toa e vreme na početak i završetak na denot ,i zatoa so sebe gi ima dinamikite povrzani so razdelbata od semejstvata i povtornata sredba so istite po nekolku časa.

**Vo koi decata
imaat različni
aktivnosti, za
razlika od
drugite časovi**

Nautro koj pristigne prv naoga prostor koj ne e "vo dviženje" i e potivok, vo koj igrata započnuva so nekolku deca, no nabrgu potoa doagaat i drugite deca koi postepeno se priklučuvaat na igrata.

Vo docnite popladvni časovi pak, decata koi ostanuvaat veke go gubat ritamot i zatoa vršat aktivnosti specijalno izgotveni za završoto vreme od denot, pri sto im se dava možnost za zbliživanje so učitelite.

**Aktivnostite
se izvršuvaa
na osmislen
nacin**

Se formiraat novi grupi, a ponekogaš i odat na novi mesta koi za decat pretstavuvaat ušte edno mesto na pripadnost vo koe srekaavaat i ostavaat tragi od pominatoto vreme ili različni igracki.

Vo predlozite važna uloga imaat čuvstvitelnosta i sođzinata na "rabortata", odgovarajki na potrebite na decata, vnesuvajki prijatni aktivnosti i različnost.

**često
povrzani na
onie od
pretpladne, no
bez obvrška**

Odvojuvanjeto vreme za razgovor i raskaživanje na iskustva steknati vo tekot na denot, e način na koj se spodeluvaat veke steknatite znaenja na decata i im dava sila da prodolžat ponatamu bez strav od prisilno odenje napred.

Znači celta ne e da se učat iskustva tuku možnostite koi dozvoluvaat preureduvanje na znaenjata.

**Ili pak različni,
za da ostane
proektot naš
"samo za nas"**

Pravenjeto različni nešta ne znači gubenje vrska so drugite momenti od denot, bidejki glavniot kontinuitet zavisi voglavno od obrazovniot stil na gradinkata, od stavovite i tipot na baranja postaveni na decata. Denot isto taka e sostaven od različni intervali, koi imaat svoe posebno značenjei zatoa i aktivnostite koi gi započnuvaat i završuvaa imaat svoja motivacija, na pr. nekoja prikazna, eksperimentiranje so material, tematski proekt i dr.

**I
zadovolstvo
da se pokaže i
na drugite**

I potoa zadovolstvoru da se pokaže nešto na drugarčinjata nautro, da im se objasni nekoja igra ili nekoj nova pesnička, da im se raskaže prikazna so nekoja slikovnica...

Kako vo edno semejstvo, vo koe se doaga i se raskažuva, isto i vo gradinkata neštata se povrzani so eden konec koj im pomaga da se čuvstvuvaat del od edna zaednica.

*"Koga sme pomalku pokratko čekam,
a se lulam podolgo!"*

Martina

...seto ova i mnogu drugo vo organizacijata na gradinkite vo provincijata Trento

Kratok predgled, zadači i celi

**Zakon br.
13 - 21 mart,
1977godina**

Zakonot 13 od 1977godina, so negovite posledovatelni izmeni, e zakon za nasočuvanje na gradinkite vo trentino, koj kako obrazovni celi gi ima slednite: razvoj na ličnost na deteto so celokupnoto obrazovanie što mu ovozmožuva effektivna ednakvost na obrazovnite možnosti, nadminuvajki gi socijalnite i ekonomskite uslovi, i ovozmožuvajki na sekoj konkretna realizacija na pravoto na školovanje i pridobivanje na osnoven stepen na kultura so što ke go nadmine sekoj vid na deskriminacija ”.

“Nasochuvanje na obrazovnite aktivnosti vo gradinkite”

“Nasochuvanje na obrazovnite aktivnosti vo gradinkite” e pišan dokument usvoen so uredbata (br.5-19, so zakon od 15 mart 1995 godina), na pretsedatelot na vladata na provincijata vo koj na gradinkata i se prepisani važni edukativni funkcii, megu koi:

gi pretstavuva obrazovnite funkcii

Da se ovozmoži razvoj na individualnite potenciali; site deca da se vo možnost da gi razvivaat svoite sposobnosti bilo da se: kognitivni, relaciski, emocionalni, ekspresivni i socijalni, da gi odstrani možnite poteškotii i da sozdade uslovi za toa da može da se sluči: da bide vo dialog i kontakt so drugi sistemi i ustanovi, so verski zaednici so različno veruvanje i so novi izrazi na značenje. Da se pottikne posvetenosta, odgovornosta i razvojot na etičkite vrednosti kako što se, sorabotka, solidarnost, čuvstvo na odgovornost, dobrovolna obvrška, na razbiranje i prifaćanje na drugiot i različnoto;

promoviranje na počitta kon različnite po identitet, opstestvenokulturna raznovidnost kako dokaz deka tie vrednosti možat da bidat doživeani i tolkuvani vo različni socijalni grupi. Podržani se jazičnite grupi, lokalnite i stranckite kulturi preku specijalno osmisleni kursevi.

Među zakonot i nasočuvanjata

Zakonot br.13 i pravilnikot ja definiraat gradinkata kako del od obrazovniot proces, no ne e pretstavena kako priprema za učiliste ili kako zamena na semejstvoto, tuku kako ustanova" koja se stremi kon toa da ja dogradi detskata ličnost so povrzuvanje i soedinuvanje na negovite sposobnosti, sledejki eden proces koj vodi kon utvrduvanje na identitetot i nezavisnosta".

Se realizira ideata za aktivni i sposobni deca

Ušte od mali decata "vpivaat"iskustva i emocii so što se osposobuvaat da ja čitaat realnosta i da si davaat objasnuvanja za odrdeni raboti. Pravenjeto na raboti zaedno so vozrasnite im ovozmožuva da neštata gi doživeat lično, i im pomaga da gi isprobaat sposobnosti koi se važni pri utvrduvanjeto na identitetot i razvojot na sposobnostite.

Sorabotka so semejstvoto

Obrazovniot proces go vklučuva i semejstvoto, bidejki toa e pojdovnata točka na rast i razvoj na deteto, osobeno poradi specifičnosti na odnosite vo nego. Neophodna e sorabotkata na semejstvoto i učitelite pri što na gradinkata i se dolovuva načinot na živeenje na deteto.

Organizacija

Odnos vremegradinka	Gradinkata e otvorena 10 meseci vo godinata, 5 dena vo sedmicata i toa najmnogu 10 časa...
Vnatrešna organizacija	Gradinkata e podelena na sekcii koi po pravilo se sostaveni od po 25 deca, no ne pomalku od 15. Vo tekot na denot se predvideni aktivnost vo koi može da bidat vklučeni i deca od drugi sekcii. Na pr. se grupiraat po voзраст, za vo laboratorija, za odredeni igri, eksperimentii drugi artikulrani aktivnosti.
Vrabotenite vo gradinkata	Učitelki se obično dve vo sekcija, no vo slučai koga gradinkata e otvorena poveke od 7 časa na den, se vrabotuvaaat poveќе, vo zavisnost od potrebite za časovi ili pak za periodot na dopolnitelno vreme. Osven učitelite del od gradinkata se i gotvačotkata i pomošniot personal, čii členovi vo gradinkata izvršuvaaat važni zadači povrzani so pravilno održuvanje na higienata, funkcioniranje na kujnata, prevozot, pomošta pri pristignuvanje i zaminuvanje, održuvanje na enterierot i dvorot. Toa se afektivni figuri koi deca gi sreќavaat vo različni momenti od denot, koi mnogupati učestvuvaat i vo neкои didaktički aktivnosti.
menza	Vo gradinkata decata dobivaat ruček, za koj sekoja godina sovetot na opštinata određuva iznos koj treba da go platat semejstvata.
Prava na decata so posebni potrebi	I decata so hendikep se vklučeni i integrirani vo gradinkite. Nivnite sekcii se obezbedeni so dopolnitelni učiteli, so što im se ovozmožuva učestvo vo aktivnostite ili pak se izdvojuva programa nasočena za decata so posebni potrebi.

Reprezentativni organi

upraven komitet (clen 11, 12 zakon br.13/77)

Vo sekoja gradinka se formira upraven komitet sostaven od pretstavnici na site komponenti, obrazoven kadar i ne. Toa se:

- nastavniot kadar
- pretstavnik od gradinkata no ne od nastavniot kadar
- dvajca pretstavnici od opštinata kade sto se naoĝa gradinkata
- pretstavnici na roditelite po brojnost ednakva na drugite členovi;

I negovite zadači

Upravniot komitet gi utvrduva nasokite na obrazovnite aktivnosti i možnite nadopolnuvanja so cel da se prisposobat na baranjata na zaednicata, a so toa najdobro se utvrduvaat osnovnite celi postaveni so zakonot br.13, i vo toj kontekst nudi predlozi na upravniot odbor. Go nabljuduva funkcioniranje na kujnata, go odreduva rasporedot na časovite i vremeto za upis, spored toa što e predvideno i što im e na raspolaganje.

Upravniot odbor (clen. 15 zakon br. 13/77)

Site vraboteni vo gradinkata, učitelite i pomošniot personal, go sočinuvaat upravniot odbor.

i negovite zadači

Nivna zadača e organiziranje na aktivnostite na gradinkata i održuvanje kontakti so roditelite. Se griži za izrabortka na planot za rabota pri sto gi prifaća site možnosti za razmena na informacii.

Sovetot na roditeli (clen 16 zakon br. 13/77)

Roditelite na decata koi ja posetvaat gradinkata go sočinuvaat sovetot na roditeli. Pretsedatelot na grupata e roditel, koj se izbira na prviot sostanok i e na funkcija edna godina, svikuva sostanoci vo gradinkata sekogaš koga smeta deka e potrebno.

Negovite zadači

Sobranieto na roditeli dava predlozi na upravniot odbor i na odborot na učiteli, (vo zavisnost od nivnata funkcija), sepak stavajki akcent na obrazovniot proces.

Sostav na odborot na učitelji (clen 59, 69 od zakonot 13/77)

i negovite zadaci

Učitelite na odredeno i neodredeno vreme, kako i onie za decat so posebni potrebi go sočinuvaat odborot na učiteli, so koj predsedava nastaven koordinator...

Odborot na učiteli ima za cel da gi odredi vremeto i kriteriumite na obrazovniot proces. Da go oceni napredokot, osnovnite kriteriumi za podelba na časovite megu učitelite kako i izvršuvanje na obrazovni aktivnosti, vključvajki gi načinite na integracija vo dopolnitelno vreme, i inicijativite za sorabotka so drugi institucii. Isto taka nejzina zadača e i formiranje na sekcii, izborot na oprema za obrazovnite aktivnosti, materiali i igrački. Dava predlozi na kompetentnite ustanovi vo sklop na obrazovanieto obukata na personalot i ažuriranje na učitelite od reonot, prevzemanje inicijativi za metodološki eksperimentiranja, i edukativni istražuvanja i programiranje na aktivnosti povrzani so funkcioniranje na gradinkata no neso karakter na učenje.

Struktura

Ustanovi	Za odnose od oblasti na gradinkite zadolženi se dve ustanovi: Upravata za gradinki, obrazovanje i stručna sprema, koja se zanimava najmnogu so delot na programiranje i upravuvanje. Oddelot za razvoj i obnovuvanje na obrazovniot sistem se zanimava osobeno so promocija na obrazovanieto, obukata na ucitelite, istrazuvanje obnovuvanje, eksperimentiranje i koordinacija na nastavata voošto.
Figuri za informacii	Ministerstvoto za obrazovanje Oddelot za razvoj i inovacii vo obrazovniot sistem Generalen direktor Marco Tomasi Generalen direktor za koordinacija na nastavata Miriam Pintarelli Menadzer na oddelot za gradinki, obrazovanje i stručna sprema Roberto Ceccato Direktor na kancelarijata za gradinki Emanuela Maino
Reoni na koordinacija	Gradinkite vo provincijata se grupirani vo 12 reoni, na sekoj reon ima postaveno po eden koordinator.
Učilisen koordinator	Učilisniot koordinator vrši obrazovno-didaktička funkcija vo odnos na gradinkata i se griži za sproveduvanje na administrativno-pravnite raboti, prevzemajki neophodni merki za obezbeduvanje sigurnost vo gradinkite.
opštini	Opštinite obezbeduvaat prostorii i objekti prilagodeni za gradinka, obezbeduvaat oprema, enterier, igrački no i nivno obnovuvanje i popravka. Koristejki sredstva od provincijata obezbeduvaat pomošen personal, organizacija na kujnata i didaktičkoto i administrativnoto funkcioniranje na gradinkata.

I Circoli di coordinamento

- Circolo n. 1** Circolo n. 1 BASELGA DI PINÉ
Via del 26 Maggio, 8/1 – 38042
tel. 0461.558849 – fax 0461.553980
circolo.coordinamento01@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico
Giuliana Battisti
Scuole dell'infanzia:
M. Maddalena Lazzeri-Capriana, Casatta, Daiano, Baselga di Piné, Miola, Rizzolaga, Molina di Fiemme, Piazze-Bedollo, Grumés, Varena.
- Circolo n. 2** Circolo n. 2 BORGIO VALSUGANA
Via Temanza, 4 – 38051
tel. 0461.755804 – fax 0461.755805
circolo.coordinamento02@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico
Riccarda Simoni
Scuole dell'infanzia:
Natale alpino-Agnedo di Villa Agnedo, Bieno, Canal San Bovo, Caoria, Castello Tesino, Imèr, Taita Marcos-Levico Terme, Novaldo, Prade.
- Circolo n. 3** Circolo n. 3 PERGINE VALSUGANA
Viale Dante, 5 – 38057
tel. 0461.501808 – fax 0461.501809
circolo.coordinamento03@provincia.tn.it
Sostituto Coordinatore pedagogico
Alessandra Azzolini
Scuole dell'infanzia: Bosentino, Civezzano, Fierozzo, Sant'Agnese, *Il Girotondo*-Sant'Orsola, Seregno, Tenna, Vattaro, Vigolo Vattaro.
- Circolo n. 4** Circolo n. 4 TRENTO
Via Gilli, 3 – 38100
tel. 0461.496954 – fax 0461.496950
circolo.coordinamento04@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico
Patrizia Fellin

Scuole dell'infanzia: *Mamma Teresa-Cimone*,
Trento: *Maso Ginocchio-Collodi*, *Torrione*,
Il castello-Mattarello, *Girotondo-Ravina*,
Gli gnomi del bosco-Romagnano, *Piedicastello*.

Circolo n. 5

Circolo n. 5 TRENTO
Via Gilli, 3 – 38100
tel. 0461.496955 – fax 0461.497257
circolo.coordinamento05@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico

Flavia Perini

Scuole dell'infanzia: Calavino, Lasino,
Terlago; Trento: *Il Melograno-Cadine*,
Piccolo Principe-Cristo Re, *Sardagna*,
Biancaneve-Gardolo, *Margit Levinson-*
Roncafort, *San Martino*.

Circolo n. 6

Circolo n. 6 TRENTO
Via Gilli, 3 – 38100
tel. 0461.496956 – fax 0461.496950
circolo.coordinamento06@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico

Flavia Ioris

Scuole dell'infanzia: *L'Albero azzurro-*
Cavedago, *Fai della Paganella*, *Roverè della*
Luna, *Il Germoglio-San Michele all'Adige-*
Faedo, *Il giardino del sole-Grumo*; Trento: *Il*
girasole-Melta, *Il quadrifoglio-Solteri*,
Arcobaleno-Martignano, *Meano*.

Circolo n. 7

Circolo n. 7 CLES
Viale Degasperi, 10 – 38023
tel. 0463. 625230 – fax 0463.421679
circolo.coordinamento07@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico

Laura Bertoldi

Scuole dell'infanzia: *Castelfondo*, *Ruffrè*, *Cunevo*,
Peter Pan-Cavareno, *Casa del sole-Cles*,
Rallo-Tassullo, *Il nuovo germoglio-Revò*,
La città della gioia-Romeno, *Giardino dei sogni-*
Sarnonico, *f.lli Remondini-Sporminore*,
Bosco degli gnomi-Vervò.

- Circolo n. 8** Circolo n. 8 TIONE
Edificio 'Il centro' Via Circonvallazione - 38079
tel. 0465.343312 – fax 0465.343313
circolo.coordinamento08@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico
Giuseppe Pesenti
Scuole dell'infanzia: Bezzecca, Cimego,
Darzo, Dro, *Filippo Serafini-Preore*, *Rione 2*
Giugno-Riva, Romarzollo, Tiarno di Sopra,
Tiarno di Sotto, Zuclo-Bolbeno.
- Circolo n. 9** Circolo n. 9 ROVERETO
Complesso 'Intercity' Viale Trento, 37/E – 38068
tel. 0464.493116 – fax 0464.493117
circolo.coordinamento09@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico
Loredana Michellini
Scuole dell'infanzia: Rovereto: Fucine,
Cesare Battisti, Noriglio, Via Livenza,
Il giardino incantato-Rione Sud, *don Antonio*
Rossaro-San Giorgio; Isera, Sant'Anna-Vallarsa,
Raossi-Vallarsa, *Il Girasole* - Tierno di Mori,
Piazza-Terragnolo.
- Circolo n. 10** Circolo n. 10 ROVERETO
Complesso 'Intercity' Viale Trento, 37/E – 38068
tel. 0464.493114 – fax 0464.493115
circolo.coordinamento10@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico
Paola Barberi
Scuole dell'infanzia: Rovereto: Brione, Rione
Nord, *Amici della scuola-Sant'Ilario*; Besenello,
Calliano, *Giuseppe Boschetti-Folgaria*, Chiesa-
Lavarone, Luserna, Nogaredo, Nosellari,
don Andrea Rainoldi-Pomarolo.
- Circolo n. 11** CIRCOLO n. 11 MALÉ
Via 4 Novembre, 4 – 38027
tel. 0463.909700 - 909714 – fax 0463.909701
circolo.coordinamento11@provincia.tn.it
Coordinatore pedagogico
Lucia Cova

Scuole dell'infanzia: Cogolo, Croviana, Mestriago-Commezzadura, *Agostino Ravelli*-Mezzana, Monclassico, Peio, *Antonio Bontempelli*-Pellizzano, Piazzola-Pracorno-Rabbi, *Caterina Greifenberg Rizzi*-Terzolas. Livo-Varollo, Mione-Rumo.

Circolo n. 12 CIRCOLO n. 12 TRENTO
Via Gilli, 3 – 38100
tel. 0461.496952 – fax 0461.497257
circolo.coordinamento12@provincia.tn.it

Coordinatore pedagogico

Ruth Maria Stankowski

Scuole dell'infanzia: Trento: *Crosina Sartori*, *G. Rodari*, *L'albero del sole*-Madonna Bianca, *Piccolo Mondo*- Clarina, Povo, *L'officina degli gnomi*-Villazzano 3; *Arcobaleno*-Palù di Giovo, Verla di Giovo, *Girotondo*-Zambana.

Circolo scuole ladine COORDINAMENTO PEDAGOGICO
SCUOLE PROVINCIALI DELL'INFANZIA LADINE
Strada G. Soraperra, 6 – 38036 Pozza di Fassa
tel. 0462.760340 – fax 0462.760001
coordinamento.scuoleladine@provincia.tn.it

Sorastant de la scola ladines

Mirella Florian

Svolge funzioni di coordinamento pedagogico

Tatiana Soraperra

Scuole dell'infanzia: Canazei, Pera di Fassa, Soraga.

Beleški za gradinkata na moeto dete

Potrebni informacii

Ime na gradinkata	_____
Ulica i broj	_____
Telefonski broj	_____
Fax	_____
Broj na zapišani deca	_____
Broj na grupi	_____
Rabotno vreme	_____
Vreme za izleguvanje	_____
Koordinator	_____
Telefonski broj	_____
Učitelkite na moeto dete	_____
Pomošen personal	_____
Direktor	_____
Pretstavnik na roditelite	_____

